

Superspennende om galskap og sunnhet

ROMAN

Før jeg brenner ned

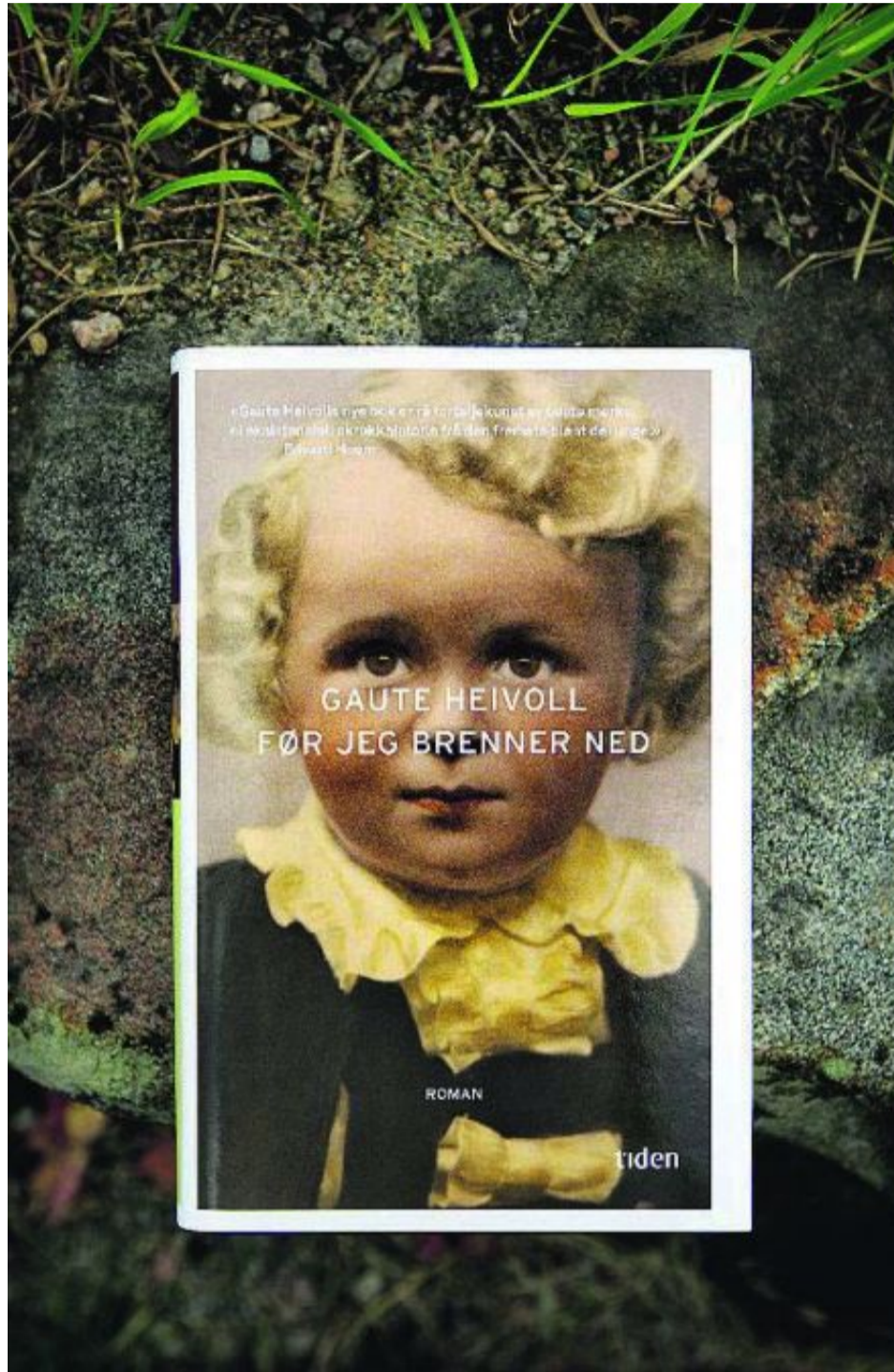
Forfatter: Gaute Heivoll
Forlag: Tiden

► Gaute Heivoll har med sin åttende bok levert en besettende roman av den typen en ikke klarer å legge fra seg.

Året er 1978. Det er mai og det er usedvanlig tørt på Sørlandet, og naturligvis også i Finsland. Da er det pyromanen slår til. I løpet av et par uker stifter han 10 branner. Noen løer, noen bolighus, ti branner til sammen, og med nød og neppe unngår mennesker å brenne inne. Mannen blir tatt. Han er sønn av bygdas brannsjef, i begynnelsen av 20-årene. Han får en dom på fem års sikring. Han er sinnssyk, spaltet i tre personligheter. Han blir frisk etter behandling, slippes ut i samfunnet igjen, lever som han kan et annet sted i landet, til han vender tilbake til bygda og blir søppelkjører. Han får sparken etter en stund, men fortsetter å bo i «huset til pyromanen». Våren 2007 døde han. Navnet i boka er Dag, mor og far heter Alma og Ingemann. Etternavn finner jeg ikke. Stedsnavnet Skinnsnes er antakelig også fiktivt, jeg finner det i alle fall bare i Mandal.

Derimot finner jeg en hel rekke andre navn som er autentiske. Her er navngitte psykiatere fra Eg og nerveklinikken på Kongsgård, her er gamlelensmannen Knut Koland i Finsland, her er domorganist, senere domkantor Bjarne Sløgedal, på nattevakt utenfor huset sitt i Finsland med skarpladd gevær. En rekke personer er både involvert i fortellingen og brukt som kilder av forfatteren, og både omtalt og sitert med virkelige navn. Sånn sett er boka et helt stykke bygdehistorie i seg selv, konsentrert særlig om våren 1978, men her fortelles også andre historier fra bygda, som nok lever der, men som de fleste andre ikke kjenner til. En kan vel si at det er Finslands hemmeligheter som åpenbares.

Antakelig vil diskusjonen om blandingen av diktning og fakta blusse opp igjen når denne boka kommer ut og blir lest. Som Knausgård, skriver Gaute Heivoll fra Finsland også om seg selv, sin egen bygd og alle disse virkelige, navngitte personene. Omdreiningspunktet er våren 1978, da forfatteren selv ble født, og da Finslands 800 innbyggere levde i angst for hvor pyromanen skulle slå til neste natt. Det var usikkert om Gaute Heivolls dåp i Finslands vakre kirke kunne finne sted, man var redd for at også kirken skulle bli påtatt, og dåpshandlingen fant sted akkurat den verste helgen.

KOMMER TIL UKA: Gaute Heivolls niende roman «Før jeg brenner ned» forteller historien om brannene som rammet Finsland i 1978. FOTO: TORSTEIN ØEN

» Antakelig vil diskusjonen om blandingen av diktning og fakta blusse opp igjen når denne boka kommer ut og blir lest

Heivoll lar dette være en fortelling også om seg selv. Om det å vokse opp som annerledes, som en gudbenådet forteller – og dermed en potensiell løgner – om å være «snillest i klassen» – som de var, både han selv og pyromanen 15 år tidligere. De tok pianotimer begge to, hos samme pianolærer, Terese. De gjorde aldri noe galt noen av dem, de vokste opp med kjærlighet og vissheten om å være ønsket i verden. Med «Dag» – pyromanen – gikk det helt galt. Med Gaute – dikteren – gikk det helt fint. Men det kunne ha gått helt galt. Også dette forteller han om, hvordan han måtte flykte fra bygda, hvordan han måtte lyve for sine foreldre, og en dramatisk episode på danskebåten som kunne ha endt i forferdelse. Slik veves historie-

ne sammen, og knyttes også til en beretning om galskap fra tidligere på 1900-tallet, en beretning som nærmest blir som en rammefortelling.

Ild og aske er, naturlig nok, sentrale begreper i boka. Innledningsvis gjengis en liten tekst av Pär Lagerkvist. Den handler om ild og aske. I ulike deler av boka fremtrer andre fortellinger om aske. Og om ild. Om å brenne opp, eller ned. Slik blir boka både gjennomkomponert og strengt tematisk oppbygd. Samtidig er den altså en nærmest besettende fortelling. Den har skildringer til å gispe av, og partier av stor skjønnhet, den har skildringer til å bli uvel av, og et spenningsnivå som holder leseren fanget helt til slutt. Gaute Heivoll har levert et storverk. EMIL OTTO SYVERTSEN

– Innenfor den etiske grensen

Som Knausgård blander Heivoll fiksjon og virkelighet, oppdiktede og reelle personer. Men han mener han er på riktig side av hva som er etisk forsvarlig.

– Man skal ta hensyn til folk og deres historie, men det er en balansegang. Jeg ønsker ikke å støte, men som forfatter kan man ikke ta for mye hensyn heller. Dette er en kollektiv historie som jeg ikke går over streken ved å fortelle, sier Gaute Heivoll.

Han understreker nok en gang at han har tatt flere krumpringer fra virkeligheten i romanen, og at dette er forsvarlig i diktningens verden.

– **LYVE PÅ SANNFERDIG MÅTE.** – Jeg har forsøkt å skape et litterært verk som er uavhengig av de faktiske forhold, samtidig som det er sterkt knyttet til dem. Jeg bruker stedene og hendelsene som et ytre rammeverk, men innenfor dette har jeg vært nødt til å dikte. Oppgaven har vært å lyve på en sannferdig måte.

– Går det an?

– Det handler om å skape dramaturgi, om å få alt til å henge sammen i romans form. Da er man nødt til å vri ørlite, trekke fra og legge til. Det ligger i romanens natur.

– Du sa at du aldri har gitt så mye av deg selv i en roman før. Føles det noen gang utleverende å skrive om seg selv?

– Jeg skriver ved siden av meg selv, om en som ligner meg og mitt liv. Dette er ingen selvbiografi i vanlig forstand, kanskje heller en sjelelig selvbiografi. Jeg tror kanskje andre synes det er mer utleverende enn hva jeg synes, sier Heivoll.

– **IKKE UPROBLEMATISK.** Richard Aarø, forlagssjef i Tiden forlag, forteller at forlaget og forfatteren har drøftet de etiske problemstillingene nøye.

– Vi har vært opptatt av å holde oss innenfor de etiske og juridiske grensene. Vi mener fortellingen holder seg innenfor grensene av hva som er etisk forsvarlig, både i fremstillingen og ved bruken av det dokumentariske materialet, sier Aarø.

– Hva ville være å gå over grensen i denne sammenheng?

– Den juridiske grensen går ved å gjengi eller fremstille virkelige menneskers tanker som sanne. Det er ikke mulig å føre sannhetsbevis for det. Når det gjøres i fiksjonssammenheng der man skjuler eller beskytter folks virkelige identitet, er det en annen sak. I boka bruker Heivoll virkelige personers navn, og skildrer for eksempel avdøde Johanna Vatnelis opplevelser uten at han har møtt henne. Er det etisk uproblematisk?

– Nei, ikke helt. Men jeg ønsker ikke å kommentere konkrete eksempler fra boka. Men i slike tilfeller har vi vurdert hvorvidt fremstillingen kan oppfattes som krenkende for omtalte eller etterkommere av omtalte. Vi føler oss trygge på at Gaute Heivoll i denne romanen utnytter kunstnerisk frihet og romanens muligheter uten å bevege seg over verken etiske eller juridisk grenser, sier Aarø.